
*Ομιλία του Πρύτανη του Πανεπιστημίου Κύπρου,
Καθηγητή Τάσου Χριστοφίδη
με τίτλο «Για μια ανήσυχη δημοκρατία»
Τελετές Αποφοίτησης, Ιούνιος 2019,
Πλατεία Κέντρου Κοινωνικών Δραστηριοτήτων, Πανεπιστημιούπολη*

Με χαρά και συγκίνηση θα απονεύμω σήμερα τα πτυχία των αποφοίτων του Πανεπιστημίου Κύπρου, του πανεπιστημίου **μας**.

Αγαπητές και αγαπητοί απόφοιτοι,

Σπουδάζοντας στο πρώτο ακαδημαϊκό ίδρυμα της χώρας μας ελπίζω να μάθατε πολλά: τόσο στο πεδίο σπουδών σας, ώστε οι γνώσεις σας να είναι το έναυσμα μιας επιτυχημένης επαγγελματικής σταδιοδρομίας, αλλά, το πιο σημαντικό, ελπίζω να μάθατε πώς να μαθαίνετε, πώς να σκέφτεστε κριτικά, πώς να εντοπίζετε την αλήθεια μέσα στα τόσα πολλά διαφορετικά αφηγήματα, πώς να υπερασπίζεστε τον άνθρωπο και όλες εκείνες τις αξίες που κρατούν την κοινωνία μας σε τροχιά ανάπτυξης.

Κατά τη διάρκεια των σπουδών σας δημιουργήσατε φιλίες, αναπτύχθηκατε και εξελιχθήκατε ως άνθρωποι. Σ' αυτή σας

τη μοναδική πορεία, συνταξιδιώτες ήταν οι δάσκαλοί σας, οι καθηγητές και οι συμφοιτητές σας.

Η σημερινή γιορτή λοιπόν, είναι ευκαιρία να πούμε ένα μεγάλο μπράβο πρώτα στους απόφοιτούς μας, τους πρωταγωνιστές της σημερινής μέρας, και παράλληλα να συγχαρούμε τους συναδέλφους για την επιμόρφωση και καθοδήγηση των μαθητών τους, των μελλοντικών επαγγελματιών, επιχειρηματιών, ερευνητών, καλλιτεχνών, των δημιουργών του μέλλοντος.

Τιμάμε επίσης σήμερα τους γονείς, τους φίλους, όλους τους φανερούς και αφανείς συμπαραστάτες των αποφοίτων μας που πίστεψαν σ' αυτούς και τους έδωσαν ώθηση να ολοκληρώσουν με επιτυχία τις σπουδές τους.

Στην τελετή αποφοίτησης των μεταπτυχιακών φοιτητών τον Φεβρουάριο κάλεσα τους απόφοιτούς μας να αναζητούν την αλήθεια και να αντιπαλεύουν το ψέμα. Προχωρώ ένα βήμα παραπέρα προτρέποντάς σας απόφοιτοι, το ταξίδι σας για αναζήτηση της αλήθειας, να είναι συνάμα και αγώνας για προάσπιση της δημοκρατίας, της κοινωνικής συνοχής και της δικαιοσύνης.

Όλα αυτά τα ψέματα που κατακλύζουν την καθημερινότητά μας έχουν κόστος: πληγώνουν τη δημοκρατία, οδηγούν στην παρακμή του διαλόγου και δημιουργούν γόνιμο έδαφος για τοξικές συμπεριφορές, τάσεις και εξάρσεις που αντί να ενώνουν χωρίζουν, αντί να οδηγούν στη δημιουργία έχουν ως αποτέλεσμα τον πολιτισμικό και κοινωνικό μααρασμό.

Η δημοκρατία ενισχύεται μέσα στην πολυφωνία, μέσα από το λόγο και τον αντίλογο και γι' αυτό ακριβώς ως νέοι πρέπει να υψώσετε τη φωνή σας.

Η δημοκρατία υπονομεύεται όταν η παιδεία και ο πολιτισμός νοσεί, όταν χειραγωγείται η κοινή γνώμη από ψευδείς ειδήσεις, όταν την ιστορική αλήθεια αντικαθιστούν λανθασμένες αντιλήψεις και προκαταλήψεις.

Εάν η δημοκρατία είναι το πολίτευμα της γνώμης, χρέος μας ως πολίτες είναι να μπολιάσουμε αυτή τη γνώμη με όσο περισσότερες γνώσεις και αλήθειες μπορούμε, κι αυτό το μπόλιασμα είναι μια διαρκής προσπάθεια υπεράσπισης των ιδανικών που θεμελιώνουν τη δημοκρατία μας. Αν αυτά καταρρεύσουν, τότε η κοινωνία μας κινδυνεύει.

Η νέα γενιά έχει να παίξει έναν ρόλο καθοριστικό στον τρόπο που διαμορφώνεται η αλήθεια, η δημοκρατία, η κοινωνία μας σήμερα. Μπορεί μέσα από τον ακτιβισμό και τη συμμετοχικότητά της να συμβάλει στη διαμόρφωση νόμων που θα κάνουν καλύτερη τη χώρα μας, που θα την κάνουν περισσότερο δημοκρατική και ελεύθερη για τους πολίτες: «η ελευθερία ακολουθεί πάντοτε τη μοίρα των νόμων. Βασιλεύει και χάνεται μαζί τους», λέει ο Rousseau στο Κοινωνικό Συμβόλαιο. Με τη συμμετοχή σας λοιπόν καλείστε να ενισχύσετε τη δημοκρατία, να προστατέψετε και να βελτιώσετε νόμους και λειτουργίες της δημόσιας διοίκησης.

Σήμερα περισσότερο από ποτέ λέξεις όπως διεπιστημονικότητα, αλληλεπίδραση και συνεργασία ανθρώπων με διαφορετικά υπόβαθρα αποκτούν περισσότερη ουσία. Ανήκω στους ανθρώπους που πιστεύουν στη δύναμη της σύνθεσης, στη δημιουργικότητα μέσα από την αξιοποίηση της διαφορετικότητας. Τα μεγαλύτερα επιστημονικά επιτεύγματα της εποχής μας οφείλονται ακριβώς στη δικτύωση πολλών ανθρώπων, στη συνέργεια διαφορετικών ομάδων.

Πολιτιστικά μνημεία μπορούν να αποκατασταθούν χάρη στη συνεργασία ιστορικών, αρχιτεκτόνων, μαθηματικών, πολιτικών μηχανικών και μηχανικών υπολογιστών. Ο άνθρωπος επεκτείνει τις γνώσεις του για το διάστημα χάρη σε ομάδα ερευνητών από πλειάδα επιστημονικών πεδίων. Πτυχές της ιστορίας ξεδιπλώνονται μέσα από τη διάδραση των ανθρωπιστικών επιστημών με τις θετικές και εφαρμοσμένες επιστήμες. Η μάθηση κατακτάται ευκολότερα χάρη στην αξιοποίηση της τεχνολογίας. Διαθέτουμε σήμερα εκείνα τα εργαλεία που, αν τα αξιοποιήσουμε σωστά, μπορούμε να μάθουμε πολλά με δημιουργικούς τρόπους, αλλά το σημαντικότερο είναι ότι μπορούμε να δημιουργήσουμε νέα γνώση όχι μόνο για τις επόμενες γενιές, αλλά σήμερα για εμάς, για εσάς.

Δεν μπορεί να υπάρχει δημιουργία, μέσα στην αποξένωση του άλλου, μέσα στην περιθωριοποίηση, μέσα στη ρητορική του μίσους, την καλλιέργεια του φόβου, μέσα σε ρατσιστικά συνθήματα. Η δύναμη της σύνθεσης, είναι η δημοκρατία, ο σεβασμός της κάθε φωνής και στο τέλος η κυριαρχία του αληθινού, του λογικού, του πραγματικά χρήσιμου.

Η δημοκρατία ως πολίτευμα δεν είναι αλάνθαστη. Είναι όμως το καλύτερο που έχουμε και είναι στο χέρι μας, να το διαμορφώσουμε για την εξυπηρέτηση του κοινού καλού, όχι του βολικού, αλλά του αναγκαίου και ωφέλιμου.

Είναι σ' αυτό το πλαίσιο της πίστης στην ενισχυμένη δημοκρατία και στη συνεργασία που το Πανεπιστήμιο Κύπρου μετέχει στην κοινοπραξία YUFE, των νέων πανεπιστημίων για το μέλλον της Ευρώπης, μαζί με άλλα 7 πανεπιστήμια της για να δημιουργήσουμε ένα από τα πρώτα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια.

Πριν λίγες μέρες λάβαμε τα ευχάριστα νέα, ότι η πρότασή μας εξασφάλισε χρηματοδότηση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και σύντομα το όραμα του ευρωπαϊκού πανεπιστημίου, με τη συνεργασία πανεπιστημίων από την Ισπανία, το Βέλγιο, την Ιταλία, τη Γερμανία, την Ολλανδία, την Κύπρο, την Αγγλία και τη Φινλανδία, θα είναι πραγματικότητα. Είμαστε υπερήφανοι για αυτή την εξέλιξη που θα εκσυγχρονίσει τις λειτουργίες των πανεπιστημίων μας προς όφελος της έρευνας, της διδασκαλίας, των φοιτητών και της Ευρώπης.

Σε κάθε αποτέλεσμα εκλογικής διαδικασίας καταλήγουμε σήμερα σε ένα συμπέρασμα: στο ότι η δημοκρατία φθίνει λόγω της αποχής. Η δημοκρατία φτωχαίνει. Η νέα γενιά λοιπόν καλείται να συμμετέχει και να απαιτεί, να απαιτεί πρόσωπα υπεύθυνα, να τολμά επίσης να συμμετέχει σ' αυτό τον στίβο, για να επιδιώξει τα συλλογικά οράματά της. Παρατηρώ σήμερα ότι αναφερόμενοι στις λέξεις πολιτικός ή πολιτική προσδίδουμε μία αρνητική χροιά. Ρίζα όμως του όρου είναι ο πολίτης. Νοηματοδοτώντας τον όρο η πολιτική είναι η υπηρεσία για τον πολίτη και ο πολιτικός είναι ο λειτουργός της υπηρεσίας αυτής. Επειδή είμαστε απογοητευμένοι με τα πρόσωπα που επιτελούν το λειτούργημα αυτό, δεν πρέπει να γυρίζουμε την πλάτη στην πολιτική, αντίθετα χρειάζεται να είμαστε περισσότερο απαιτητικοί και να επιλέγουμε πολιτικά πρόσωπα με κριτήριο το σχέδιο και τον στόχο για το μέλλον.

Αγαπητοί απόφοιτοι, ανήκετε στη γενιά που η ελευθερία έκφρασης και σκέψης, η δημοκρατία θεωρούνται κεκτημένα αγαθά και ίσως για το λόγο αυτό δεδομένα.

Δεν πρέπει όμως να ξεχνάμε ότι η δημοκρατία, η ελευθερία και η ειρήνη είναι εύθραυστες αξίες. Δεν τα λέω αυτά

κινδυνολογώντας, αλλά επειδή έχω επίγνωση ότι πρέπει να θυμόμαστε για να μην σκοντάψουμε σε παγίδες, γιατί πρέπει να αναλογιζόμαστε το παρελθόν για να μάθουμε από τα λάθη μας και να γινόμαστε καλύτεροι.

Σήμερα αν κινδυνεύει από κάτι η κοινωνία μας είναι από υπεραπλουστεύσεις, χωρίς καμία τεκμηρίωση, από υπερβολές με ερείσματα τα ψέματα, από το λαϊκισμό και από την πεποίθηση ότι για ότι συμβαίνει γύρω μας δεν έχουμε καμία ευθύνη και καμία επιρροή.

Η δημοκρατία και η ελευθερία προστατεύεται όταν κάθε ένας από εμάς, από την εργασία, στο σπίτι, στην καθημερινότητά του δρα δημοκρατικά. Δεν προσπερνά τον άλλο στη σειρά, δεν αναζητά γνωριμίες για διευκολύνσεις, δεν καθορίζει τη συμπεριφορά του απέναντι στον άλλο αναλόγως σε ποιον ή ποιαν μιλά, δεν παραβαίνει τους νόμους με την πρόφαση «ε και σιγά, τι έγινε», σέβεται και βοηθά το συνάνθρωπό του, δεν επιδεικνύει αμέλεια στην επιτέλεση της εργασίας του. Χρειάζεται λοιπόν αλλαγή, εξέλιξη αν θέλετε της νοοτροπίας μας.

Αυτό που ζητείται είναι το ειλικρινές ενδιαφέρον του καθενός για το καλό του διπλανού μας, της χώρας, του ξένου, του

κόσμου γύρω μας. Χρειάζεται ένας εθισμός, μία αυθόρμητη έλξη στο αληθινά καλό, ακόμα κι αν κάποτε μοιάζει άβολο ή ασύμφορο.

Κι αν ρωτάτε υπάρχει νόημα στη συμμετοχή, υπάρχει ουσία στην πολιτική δράση, υπό την έννοια της ενεργού πολιτότητας, η απάντηση είναι ναι. Αν θέλετε να συμμετέχετε σε έναν κόσμο που εσείς διαμορφώσατε, ναι πρέπει να επιλέγετε τα σωστά άτομα. Αν θέλετε να ζείτε σε μια δίκαιη πολιτεία, πρέπει συνεχώς να την ελέγχετε, να την κρίνετε, να την απαιτείτε.

Χρειάζεται να συμμετέχετε και να τοποθετείστε, να ψηφίζετε, να εκφράζετε τις θέσεις σας μέσα από το λόγο σας, να μετουσιώνετε τις ιδέες σας σε πράξεις. Χρειάζεται με τη δράση σας να προστατέψετε τη δημοκρατία από τις σειρήνες του ψέματος.

Η ιστορία μας κληρονόμησε ένα μεγάλο δώρο, τη δημοκρατία. Αυτό που πρέπει να θυμόμαστε είναι ότι αυτή δεν χαρίστηκε, αλλά κερδήθηκε.

Η μνήμη των ιδανικών και των θυσιών πάνω στα οποία εδραιώθηκε είναι σημαντική, για να τη διαφυλάξουμε, να την

προστατέψουμε και να την ενισχύσουμε. Και η δύναμη της παιδείας εδώ κρύβεται, στο να δυναμώνει τη μνήμη, ώστε ως άνθρωποι να θυμόμαστε και να μαθαίνουμε από την ιστορία. Η βραχεία μνήμη είναι ακόμα ένας εχθρός της δημοκρατίας.

Έγραφε ο T. S. Eliot «ένα σύστημα παιδείας έχει κάποιο νόημα μόνο μέσα σ' ένα συγκεκριμένο κοινωνικό σύστημα. Αν η παιδεία σήμερα χωλαίνει, αν φαίνεται ότι γίνεται χαώδης και χωρίς νόημα, είναι γιατί δεν έχουμε σταθεροποιημένη και ικανοποιητική συγκρότηση της κοινωνίας.». Παιδεία και δημοκρατία, ποιοτική παιδεία και ποιοτική δημοκρατία συμπορεύονται. Αν ανησυχούμε λοιπόν για την ποιότητα της παιδείας μας, χρειάζεται να είμαστε σε εγρήγορση και για την ποιότητα της δημοκρατίας μας. Ποιός είναι ο σκοπός της παιδείας, αν όχι η παίδευση του πολίτη στο να συμμετέχει και να δραστηριοποιείται.

Ένας καλλιεργημένος άνθρωπος δεν μπορεί να είναι ουδέτερος και απαθής σε όσα τεκταίνονται γύρω του, η ανήσυχη δημοκρατία όπως τη χαρακτηρίζω στη σημερινή μου ομιλία, δεν είναι η δημοκρατία που βρίσκεται υπό απειλή, αλλά η δημοκρατία που βρίσκεται σε συνεχή εγρήγορση, που ανταποκρίνεται στις προκλήσεις, που

απαντά αποτελεσματικά στους εχθρούς της, που βρίσκει τρόπους να καλυτερεύει και να εξυπηρετεί τα δίκαια των πολιτών.

Μεγαλύτερος κίνδυνος για τη δημοκρατία σήμερα θα έλεγα είναι η υποτίμηση των μνηστήρων της δημοκρατίας που με την επίφαση της συμμετοχής επιδιώκουν εκ των έσω, αφού πρώτα την οικειοποιηθούν να την αποδυναμώσουν, μέσα από τη χειραγώγηση της κοινής γνώμης, μέσα από τη σχετικότητα της αλήθειας.

Πώς διακρίνουμε όμως τις προθέσεις των μνηστήρων της δημοκρατίας; Εδώ χρειάζεται αισθητήριο και κριτήριο. Χρειάζεται ένα ισχυρό αξιακό σύστημα που βοηθά το κοινωνικό σύνολο να ξεχωρίζει τις καλές από τις κακές προθέσεις, το ωφέλιμο από το βλαβερό, το ηθικό από το ανήθικο, το υπεύθυνο, από το ανεύθυνο. Και πιστεύω ότι αυτό το κριτήριο το διαθέτουν οι νέοι μας.

Είστε περισσότερο καταρτισμένοι από τη δική μας γενιά, έχετε πρόσβαση σε περισσότερη γνώση, περισσότερες γνώμες, προσεγγίσεις και περισσότερες αλήθειες, χάρη στην τεχνολογία σήμερα. Όλα αυτά τα εφόδια που έχετε στη διάθεσή σας καλείστε να τα χρησιμοποιήσετε κριτικά, με

αίσθημα ευθύνης για να προστατέψετε το παρόν και να κερδίσετε το μέλλον σας.

Το πτυχίο που σήμερα θα κρατήσετε στα χέρια σας, ας είναι υπενθύμιση ότι η ζωή είναι μάθημα και δίδαγμα χωρίς τελειωμό, ότι ό,τι μάθατε το κατακτήσατε με την αξία και τους κόπους σας, ότι το πτυχίο δεν είναι το τέλος του δρόμου της γνώσης, αλλά μόνο η αρχή, για να ανακαλύψετε ακόμα περισσότερα πράγματα, να μάθετε καλύτερα τον εαυτό σας και να διδάξετε με το παράδειγμά σας προασπιζόμενοι τη δημοκρατία, το σήμερα και το αύριο.

Απόφοιτοι του 2019 καλή αρχή!